

РАЗДЕЛ 2. СОЦИАЛЬНАЯ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ГЕОГРАФИЯ

УДК 338.439.4 : 635.1/8 (477)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сухий П. О, Заячук М. Д.

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна,
E-mail: zayachukmyroslav@ukr.net*

У статті розкрито особливості розвитку овочівництва, як підгалузі рослинництва України за період 1990-2010 років. Досліджено територіальну диференціацію виробництва основних овочевих культур в регіонах України, особливості формування балансу овочів та забезпеченість ними населення. Зазначено чинники впливу на ціноутворення овочевої продукції, особливості маркетингу, проблеми та перспективи розвитку галузі в цілому.

Ключові слова: овочівництво, виробництво овочевих культур, баланс овочів, ринок продовольства, забезпеченість населення овочами, маркетинг, раціональна норма споживання.

1. ВСТУП. ПОСТАНОВКА НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ

Овочівництво як рослинницька галузь сільського господарства займається вирощуванням овочевих культур і є важливою складовою плодовоовочепродуктового комплексу нашої країни. Саме овоче-баштанні культури забезпечують населення важливими продуктами харчування, а промисловість – сировиною. Загалом в усьому світі відомо понад 120 овочевих культур, які залежно від продуктивних органів поділяються на листові, плодові, овочеві, цибулинні, коренеплідно-корінцеві, потовщено листові та молоді пагінці. До групи овочевих культур також належать рання картопля та цукрова кукурудза. Досить часто дослідниками овочеві культури розглядаються разом із баштанними культурами, до яких належать кавуни, дині, гарбузи, кабачки та патисони.

Овочі вирощують у закритому та відкритому ґрунті з метою отримання продукції протягом цілого року. Найбільше поширення в Україні мають 7-10 овочевих культур відкритого ґрунту, з-поміж яких капуста, цибуля, часник, перець, із баштанних – кабачки, гарбузи столові та кавуни. Вирощування зазначених культур на території України має певні територіальні відміни зумовлені низкою природно-географічних та соціально-економічних чинників, сукупність яких і формує сучасну географію овочівництва.

Зважаючи на важливу роль овочепродуктового під комплексу як одного із складових формування продовольчої безпеки його дослідженню присвячено багато наукових праць економіко-географів та економістів-аграрників. Про це засвідчують дослідження: Балабанова Г.В., Вітанова А, Гайдуцького П.І., Канінського П.К., Кучеренко Т, Лихочвара В. В., Макаренка П.М., Паламарчука О. М., Пістуна М. Д., Пушкара І. М., Саблука П. Т., Сухого П. О., Юрчишина В. В. та інших. Окремі

аспекти сучасного стану розвитку овочівництва в Україні вивчено не достатньо, що й зумовило вибір теми цієї публікації.

2. ВИКЛАД ОСНОВНОГО. МАТЕРІАЛУ.

Овочівництво та баштанництво належить до четвірки галузей, що формують сучасну спеціалізацію рослинництва України. Галузь в останні роки розвивається динамічно, так як реалізація продукції приносить її виробникам досить значні прибутки, а попит на неї залишається потенційно високим не лише в межах країни, але й за кордоном. Нині Україна виробляє щорічно 8-8.5 млн. тонн продукції, що становить близько 1% загального обсягу виробництва овочевих та баштанних культур світу. При цьому пересічна їх врожайність становить 150-170 ц/га, що на 15-20 ц нижче за пересічно світові показники. Порівняно із 1990 роком виробництво овочів в усіх категоріях господарств зросло більш ніж на 26%.

Виробництво овочів відкритого ґрунту та їх видовий склад залежать, насамперед, від природно-географічних чинників, із-поміж яких кількість тепла, вологи та видовий склад ґрунтового покриву. Основним із групи соціально-економічних чинників, що впливає на формування овочевої галузі є демографічний чинник – зокрема чисельність населення відповідної території, яке формує попит на ринку продовольства.

Загальна посівна площа під овоче-баштанними культурами в Україні протягом останніх 5 років стабілізувалась на рівні 460-470 тис. га. Найбільші площі посівів зосереджені у Дніпропетровській (30,5 тис. га), Одеській (29,9 тис. га) та Херсонській (28,9 тис. га) областях. Замикають групу областей з найменшими показниками площ, із яких зібрано урожай овочів Сумська (9,2 тис. га), Харківська та Івано-Франківська (по 9,7 тис. га) і Житомирська (9,9 тис. га) області. При пересічній урожайності овочів у 2010 році – 173, 6 ц/га найвища продуктивність спостерігається у Волинській (213, 4 ц/га), Житомирській (212,2 ц/га) та Хмельницькій (204,6 ц/га) областях. Приведені вище показники пояснюються культивуванням у структурі виробництва більш урожайних капусти, столових буряків і гарбузів, кабачків та моркви. У південних регіонах України врожайність овочевих культур є вищою за пересічно державні показники на 15-20 ц/га і їх значення в основному формують менш урожайні порівняно із вище зазначеними помідори, перець, ріпчаста цибуля та баклажани. Про те варто зауважити, що розміри посівних площ та урожайність овочевих культур не завжди знаходяться у прямій залежності з показниками валового виробництва. За цим показником із-поміж областей України до трійки лідерів входять Херсонська (841,5 тис. т), Дніпропетровська (560,3 тис. т) та Одеська (463,6 тис. т) області. Галузева структура виробництва овочів та баштанних культур в Україні є досить неоднорідною. Із загальної кількості вирощеної продукції у 2010 році (8122,4 тис. т) – 7,75 млн. т припадає на овочі відкритого ґрунту. За показниками виробництва лідирують огірки – 1651,3 тис. т, капуста різна – 1523,0 тис. т, цибуля на ріпку – 908,9 тис. т. Виробництво та валовий збір овочів і баштанних культур в Україні приведено в таблиці 1.

Овочеві та продовольчі баштанні культури за кількісними показниками споживання у раціонально-збалансованому харчовому раціоні людини посідають друге місце після молока та молочних продуктів.

Таблиця 1
Виробництво овочів та баштанних культур в Україні

	1990	1995	2000	2005	2008	2009	2010
Площа, з якої зібрано врожай, тис. га							
1	2	3	4	5	6	7	8
Овочі – всього	447,2	489,3	518,6	464,4	457,9	456,4	467,8
Овочі відкритого ґрунту	445,0	485,7	516,0	461,8	455,3	453,5	464,9
Капуста всяка	85,1	74,8	86,6	72,4	74,3	70,6	73,1
Огірки	55,2	59,4	61,4	52,5	48,3	50,1	50,3
Помідори	100,9	104,6	105,9	92,8	79,7	82,6	82,4
Буряки столові	31,4	36,9	41,5	37,4	39,0	39,1	41,0
Морква столова	27,7	33,7	41,0	39,7	42,6	41,7	44,2
Цибуля на ріпку	57,1	67,7	64,5	57,3	62,0	58,5	59,6
Часник	10,3	20,1	23,4	19,1	17,3	18,9	19,5
Гарбузи столові	4,7	20,9	25,1	25,6	26,0	25,4	24,8
Кабачки	11,0	26,9	30,6	25,6	24,6	26,4	27,3
Перець	6,3	12,7	15,0	14,5	15,1	15,1	16,1
Овочі закритого ґрунту, тис. м ²	21671,9	35301,6	25310,4	26686,3	26190,0	28973,7	28730,8
огірки	11681,2	18661,3	12852,6	12838,9	12845,9	13840,9	13891,8
помідори	7281,8	13058,3	10604,4	10079,6	11004,5	12123,5	11961,6
Баштанні культури	111,6	89,1	83,9	49,7	86,9	81,8	81,9
кавуни	102,6	81,7	72,6	40,1	67,5	63,3	62,1
дині	8,2	7,4	11,3	9,6	19,4	18,5	19,8

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Валовий збір, тис. тонн							
Овочі – всього	6666,4	5879,8	5821,3	7295,0	7965,1	8341,0	8122,4
Овочі відкритого ґрунту	6416,1	5607,4	5584,5	7018,5	7669,8	7967,0	7746,5
Капуста всяка	1957,3	965,0	1104,6	1493,0	1695,6	1526,7	1523,0
Огірки	144,1	508,2	585,8	556,7	605,9	703,2	678,4
Помідори	1465,7	1171,7	1020,0	1337,7	1357,3	1863,5	1651,3
Буряки столові	876,2	551,3	564,6	686,7	745,4	749,8	742,2
Морква столова	432,1	408,5	496,5	645,3	739,6	686,4	714,6
Цибуля на ріпку	753,3	567,6	563,0	751,1	1049,2	875,6	908,9
Часник	21,9	82,8	127,0	145,6	136,8	150,1	157,4
Гарбузи столові	63,9	505,0	401,5	585,4	533,4	559,9	516,9
Кабачки	206,5	576,7	489,6	482,0	407,4	459,2	478,1
Перець	64,9	85,5	108,9	131,5	146,0	155,3	163,6
Овочі закритого ґрунту	250,3	272,4	236,8	276,5	295,3	374,0	375,9
огірки	162,7	160,5	123,2	131,3	145,7	179,8	181,7
помідори	76,1	99,0	106,5	134,1	140,8	177,3	173,4
Баштанні культури	791,7	497,1	373,0	310,5	523,6	634,7	750,8
кавуни	753,0	462,9	325,3	256,4	426,6	531,0	626,5
дині	37,2	34,2	47,7	54,1	97,0	103,7	124,3

Проведені дослідження балансу виробництва, споживання, використання та реалізації овочів в Україні (табл. 2) засвідчують, що понад 80% виробленої продукції належить до фонду споживання. При цьому загальнорічні втрати продукції в межах держави майже у 2,5 рази перевищують її експорт.

Основними виробниками овочів в Україні залишаються приватні аграрні селянські господарства, частка яких в окремі роки у виробництві продукції галузі сягає 85-90%.

В останні роки намітилась тенденція до збільшення виробництва овочів у колективних сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах.

Виробництво овочів у фермерських господарствах України має стійку тенденцію до зростання. Так, вирощування овочів у 1992-98 роках було на рівні 30 тис. тонн на рік, а починаючи з 2000-го року обсяги валових зборів стрімко зростають з 82 тис. тонн у 2003 156,1 тис. тонн у 2005 р, до 275,9 тис. тонн у 2008 р. і дещо менше у 2010 р. – 211,9 тис. тонн. При пересічноукраїнському рівні рентабельності – 26,4% (2010 рік) констатуємо, що овочівництво є рентабельним у фермерських господарствах усіх регіонів України, а в Харківській та Хмельницькій областях є високорентабельними (102,6 та 117,3% відповідно), хоча і незначним за обсягами.

Таблиця 2

Баланс овочів та баштанних продовольчих культур

	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Виробництво	6377	6195	7606	8489	8976	8873
Зміна запасів на кінець року	100	201	196	689	534	-22
Імпорт	41	29	100	356	232	311
Усього ресурсів	6318	6023	7510	8156	8674	9206
Експорт	194	30	150	251	347	335
Витрачено на корм	755	728	1214	1216	1262	1337
Витрачено на посів	68	86	90	102	108	118
Втрати	322	177	393	612	645	835
Фонд споживання	4979	5002	5663	5975	6312	6581

Основне виробництво овочів зосереджено у фермерських господарствах Херсонської, Дніпропетровської, Миколаївської, Київської, Запорізької та Одеської областей (спільно – 71,6% виробництва овочів у фермерських господарствах України).

Виробництво овочів у фермерських господарствах може значно збільшитись, але відсутність каналів реалізації даної продукції та неможливість її тривалого зберігання гальмують цей процес. Тому певна частка вирощених овочів у фермерських господарствах використовується на годівлю тваринам або псується. Бажаною є державна зацікавленість у створенні та функціонуванні структур по закупівлі овочевої продукції у фермерів у місцях її вирощування, будівництві овочесховищ, сертифікації та пакування овочів, науково-консультативних центрів, тощо. Це дозволить збільшити надходження овочів на продовольчий ринок, підвищити пропозицію, відповідно знизиться ціна реалізації, збільшиться споживання продукції населенням та зростуть прибутки виробників. Фермери від реалізації овочів матимуть надійну перспективу поповнення власного бюджету.

Керівникам фермерських господарств доцільно кооперуватись із приватними і державними сільськогосподарськими підприємствами у кластери з виробництва овочів, створення спільних овочесховищ та овочеконсервних цехів, тощо. Власне це напрям, поглиблення інтеграційних зв'язків у виробництві, переробці і збуті продукції, матеріальному постачанні й технічному обслуговуванні.

Галузь овочівництва є складовою частиною загальнонаціонального продовольчого комплексу, який формує продовольчу безпеку України. Багаті на вітаміни, клітковину та мінеральні речовини овочі відіграють важливу роль у харчовому балансі людини тим самим забезпечуючи повноцінний розвиток організму.

Україна нині входить до перших семи країн-лідерів із валового виробництва овочевої продукції, а в перерахунку на душу населення посідає дев'яте місце у світі. Разом із тим за рівнем урожайності вона посідає 18 місце, яка у 2010-2011 роках пересічно становило 17-18 тонн із гектара. Враховуючи виробництво баштанних культур урожайність яких нижча, цей показник у цілому склав 15,5 – 16,5 т/га. Найвищою урожайністю із-поміж основних овочевих культур виокремлюються капуста (20-22 т/га), помідори (18-20 т/га) та столові буряки (17-19 т/га). При цьому зауважимо, що генетичний потенціал вітчизняних сортів та гібридів використовується менш ніж на 50 %. Тобто Україна має значні резерви у розвитку галузі овочівництва на перспективу.

Важливим показником розвитку будь-якої галузі є рівень виробництва (забезпеченість) в розрахунку на душу населення. За даними Українського НДІ гігієни та харчування раціональна норма споживання (РНС) овоче-баштанних культур у 2005-2015 роках має становити 161 кг/особу в рік. Про те зауважимо, що у жодному, починаючи з 1990 року, показник раціональної норми споживання не досягнув рекомендованих норм. Так у 2010 році лише у чотирьох областях він перевищив РНС (див таблицю 3.4). Баланс між фактичним споживанням та раціональною нормою споживання овочів в розрахунку на одного мешканця в рік по Україні склав у 2010 році – 17, 5 кг (89,1%).

Експортноспроможність будь-якої галузі є важливими показниками її подальшого розвитку. Надходження валютних коштів сприяє інтенсифікації галузі та розвитку конкурентних переваг перед іншими складовими господарського комплексу.

Таблиця 3

Споживання овочів та баштанних продовольчих культур
(на одну особу за рік, кілограмів)*

	1990	1995	2000	2004	2005	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Україна	102,5	96,7	101,7	115,4	120,2	129,2	137,1	143,5
АР Крим	111,2	77,3	75,8	76,2	84,8	106,5	121,5	131,0
Вінницька	94,3	90,9	85,5	105,0	126,0	139,3	142,5	151,3
Волинська	79,6	77,5	80,7	100,7	110,7	130,6	135,3	145,6

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Дніпропетровська	110,3	144,2	111,1	134,6	139	143,9	148,9	153,7
Донецька	103,7	76,0	107,7	127,1	130,5	138,4	149,1	150,7
Житомирська	83,9	101,6	104,2	119,9	115,2	116,3	122,1	131,6
Закарпатська	84,9	59,8	68,3	101,4	102,8	115,7	122,2	128,9
Запорізька	126,6	136,6	123,2	133,1	135,2	139,0	144,3	157,7
Івано-Франківська	93,0	60,4	72,3	82,3	83,7	91,3	92,9	100,2
Київська	106,7	87,4	100,6	190,0	114,7	122,3	131,4	139,8
Кіровоградська	128,1	165,7	160,9	154,9	150,0	147,9	153,5	160,0
Луганська	99,7	72,1	83,2	91,1	113,0	123,6	123,1	123,5
Львівська	78,5	53,5	84,4	108,2	119,6	128,4	121,9	126,1
Миколаївська	123,1	112,0	106,5	122,0	122,4	123,6	137,7	148,3
Одеська	83,3	76,0	89,5	119,6	118,8	140,5	140,0	147,6
Полтавська	109,9	140,4	129,6	134,2	140,8	134,8	167,5	172,2
Рівненська	88,3	63,0	82,3	95,5	94,7	105,3	120,6	129,8
Сумська	106,3	75,9	96,5	118,5	118,2	117,0	146,3	150,7
Тернопільська	86,1	82,7	87,6	88,2	99,4	116,9	121,8	129,8
Харківська	95,8	106,5	90,8	95,6	103,6	116,2	137,5	140,9
Херсонська	159,8	168,9	175,4	173,2	170,0	182,4	183,2	185,3
Хмельницька	78,0	88,8	85,5	104,0	106,2	107,4	118,3	120,9
Черкаська	128,1	146,8	147,6	153,1	141,5	151,8	153,2	166,2
Чернівецька	97,4	81,6	98,3	131,3	138,1	133,6	138,4	150,5
Чернігівська	110,5	120,2	141,1	146,1	139,0	161,9	157,4	165,9

*Примітка: Розраховано за даними [4]

Експорт плодоовочевої продукції нині становить майже 6% від загальної кількості виробленої продукції і залишається досить перспективним каналом збуту, насамперед, для крупнотоварних сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств. Зауважимо, що нині частка цього каналу реалізації є не достатньою, але має суттєвий потенціал із декількох причин.

По-перше, плодоовочева продукція більш конкурентоспроможна у ціновому сегменті. По-друге, вирощена продукція овочівництва характеризується низьким вмістом ГМО і вирощується з мінімальним застосуванням мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин від шкідників та бур'янів. По-третє, сприятливі

природно-кліматичні умови, особливо південних регіонів країни дозволяють оптимізувати терміни поставок, особливо за ф'юрчерсними контрактами.

У теперішній час основними зовнішніми ринками експорту овочів залишаються Росія, Білорусь, Польща та країни Прибалтики. Дані про обсяги та пересічні ціни експорту овочів із України приведено в таблиці 5.

Низькі показники експортності галузі овочівництва в країні на нашу думку можна пояснити низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників із поміж яких:

- концентрація виробництва овоче-баштанної продукції в господарствах населення (понад 90 %) яка не дозволяє формувати значні обсяги реалізації, що є привабливими для закордонних оптових покупців;

- відсутність належного товарного виду продукції згідно вимог законодавства більшості Європейських країн, пов'язаної із недосконалістю технологій вирощування, сортування, зберігання та пакування;

- відсутність системи сертифікації та стандартизації господарств виробників овочевої продукції.

За результатами проведених досліджень зазначимо, що у структурі експорту свіжих овочів переважають томати – 59,4 %, огірки – 14,6 %, зернобобові культури – 12,4 %, капуста – 9,9 %.

Основною особливістю розвитку овочівництва у 2012 році була екстремальна спека за якої урожайність моркви, капусти, столових буряків та огірків на 20-25% була нижчою за минулорічну. помідори у відкритому ґрунті, цибуля, баклажани, редька та баштанні культури дали добру врожайність, але із-за високих температур достигли одночасно і раніше розрахункових термінів, у період масових відпусток, коли попит на них був нижчим за повсякденний. У результаті ціни на них не виправдали сподівань сільгоспвиробників. Не стабільною була ціна на огірки та капусту ранніх і середньостиглих сортів. Загалом ціни на більшість овочевих культур були досить сприйнятливими як для виробників так і споживачів.

Основною проблемою інтенсивного розвитку галузі цього річ як і в минулі роки залишається дефіцит державних дотацій виробникам овочевої продукції, відсутність яких на тлі рекордного врожаю овочів у 2011-2012 роках може загальмувати розвиток плодоовочевої галузі в країні. Рекордно низькі ціни на овочі та картоплю у попередньому та нинішньому маркетингових роках стануть серйозним випробуванням на міцність для плодово-овочевого сектору рослинництва України.

Дворічні рекордні врожаї овоче-баштанних культур ймовірно призведуть до часткового відтоку інвестицій з цієї галузі і суттєвих втрат для багатьох інвесторів, реалізаторів та насамперед безпосередніх виробників овочевих культур.

Зазначене вище стане своєрідним тестом для виробників овочів та картоплі, які в попередні два роки удосконалювались в основному в технологіях вирощування не маючи проблем зі збутом за високими цінами. Цього року достатні прибутки зможуть отримати лише ті виробники, які активно займалися не лише впровадженням інтенсивних технологій вирощування, але й питаннями маркетингу.

Таблиця 4
Баланс між фактичним споживанням та раціональною нормою споживання овочів та баштанних культур

	1990		1995		2000		2004		2005		2008		2009		2010	
	кг	%	кг	%	кг	%	кг	%	кг	%	кг	%	кг	%	кг	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Україна	-51,5	66,6	-57,3	62,8	-59,3	63,2	-45,6	71,7	-40,8	74,7	-31,8	80,2	-23,9	85,2	-17,5	89,1
АР Крим	-42,8	72,2	-76,7	50,2	-85,2	47,1	-84,8	47,3	-76,2	52,7	-54,5	66,1	-39,5	75,5	-30,0	81,4
Вінницька	-59,7	61,2	-63,1	59,0	-75,5	53,1	-56,0	65,2	-35,0	78,3	-21,7	86,5	-18,5	88,5	-9,7	94,0
Волинська	-74,4	51,7	-76,5	50,3	-80,3	50,1	-60,3	62,5	-50,3	68,8	-30,4	81,1	-25,7	84,0	-15,4	90,4
Дніпро-петровська	-43,7	71,6	-9,8	93,6	-49,9	69,0	-26,4	83,6	-22,0	86,3	-17,1	89,4	-12,1	92,5	-7,3	95,5
Донецька	-50,3	67,3	-78,0	49,4	-53,3	66,9	-33,9	78,9	-30,5	81,1	-22,6	86,0	-11,9	92,6	-10,3	93,6
Житомирська	-70,1	54,5	-52,4	66,0	-56,8	64,7	-41,1	74,5	-45,8	71,6	-44,7	72,2	-38,9	75,8	-29,4	81,7
Закарпатська	-69,1	55,1	-94,2	38,8	-92,7	42,4	-59,6	63,0	-58,2	63,9	-45,3	71,9	-38,8	75,9	-32,1	80,1
Запорізька	-27,4	82,2	-17,4	88,7	-37,8	76,5	-27,9	82,7	-25,8	84,0	-22,0	86,3	-16,7	89,6	-3,3	98,0
Івано-Франківська	-61,0	60,4	-93,6	39,2	-88,7	44,9	-78,7	51,1	-77,3	52,0	-69,7	56,7	-68,1	57,7	-60,8	62,2
Київська	-47,3	69,3	-66,6	56,8	-60,4	62,5	29,0	118,0	-46,3	71,2	-38,7	76,0	-29,6	81,6	-21,2	86,8
Кіровоградська	-25,9	83,2	11,7	107,6	-0,1	99,9	-6,1	96,2	-11,0	93,2	-13,1	91,9	-7,5	95,3	-1,0	99,4
Луганська	-54,3	64,7	-81,9	46,8	-77,8	51,7	-69,9	56,6	-48,0	70,2	-37,4	76,8	-37,9	76,5	-37,5	76,7
Львівська	-75,5	51,0	-100,5	34,7	-76,6	52,4	-52,8	67,2	-41,4	74,3	-32,6	79,8	-39,1	75,7	-34,9	78,3
Миколаївська	-30,9	79,9	-42,0	72,7	-54,5	66,1	-39,0	75,8	-38,6	76,0	-37,4	76,8	-23,3	85,5	-12,7	92,1
Одеська	-70,7	54,1	-78,0	49,4	-71,5	55,6	-41,4	74,3	-42,2	73,8	-20,5	87,3	-21,0	87,0	-13,4	91,7
Полтавська	-44,1	71,4	-13,6	91,2	-31,4	80,5	-26,8	83,4	-20,2	87,5	-26,2	83,7	6,5	104,0	11,2	107,0
Рівненська	-65,7	57,3	-91,0	40,9	-78,7	51,1	-65,5	59,3	-66,3	58,8	-55,7	65,4	-40,4	74,9	-31,2	80,6
Сумська	-47,7	69,0	-78,1	49,3	-64,5	59,9	-42,5	73,6	-42,8	73,4	-44,0	72,7	-14,7	90,9	-10,3	93,6
Тернопільська	-67,9	55,9	-71,3	53,7	-73,4	54,4	-72,8	54,8	-61,6	61,7	-44,1	72,6	-39,2	75,7	-31,2	80,6
Харківська	-58,2	62,2	-47,5	69,2	-70,2	56,4	-65,4	59,4	-57,4	64,3	-44,8	72,2	-23,5	85,4	-20,1	87,5
Херсонська	5,8	103,8	14,9	109,7	14,4	108,9	12,2	107,6	9,0	105,6	21,4	113,3	22,2	113,8	24,3	115,1
Хмельницька	-76,0	50,6	-65,2	57,7	-75,5	53,1	-57,0	64,6	-54,8	66,0	-53,6	66,7	-42,7	73,5	-40,1	75,1
Черкаська	-25,9	83,2	-7,2	95,3	-13,4	91,7	-7,9	95,1	-19,5	87,9	-9,2	94,3	-7,8	95,2	5,2	103,2
Чернівецька	-56,6	63,2	-72,4	53,0	-62,7	61,1	-29,7	81,6	-22,9	85,8	-27,4	83,0	-22,6	86,0	-10,5	93,5
Чернігівська	-43,5	71,8	-33,8	78,1	-19,9	87,6	-14,9	90,7	-22,0	86,3	0,9	100,6	-3,6	97,8	4,9	103,0

ВИСНОВКИ

Сучасний ринок овоче-баштанної продукції вимагає наявності злагоджених диверсифікованих каналів реалізації продукції, власних торгівельних точок і мереж як всередині країни так і поза її межами.

Нині в Україні розроблено Концепцію Державної цільової програми розвитку овочівництва та переробної галузі на період до 2020 року.

Таблиця 5
Обсяги та пересічні ціни експорту овочів із України (тонн, \$/тонну)

Продукція	2006		2007		2008		2009		2010	
	Обсяг	Ціна	Обсяг	Ціна	Обсяг	Ціна	Обсяг	Ціна	Обсяг	Ціна
Свіжі овочі	36203,3	582,43	96588,1	356,71	53313,3	729,7	197954,5	404,9	99421,8	627,1
У тому числі:										
Помідори	12313,7	461,37	19921,1	562,24	32393,4	727,22	69416	660,2	59064,2	669,7
Цибуля, часник	6454,1	153,98	66160,4	203,4	2180	232,42	68348	135	1855,4	281,9
Капуста	437,2	193,16	547	250,97	2070,7	327,04	2632,7	302,1	9880,9	254
Салат	164,7	884,55	91	962,32	33,8	1276,38	46,5	911,8	147,4	907
Морква	242,8	510,83	724,3	223,97	775,7	471,44	4890,3	235,6	2129,9	480,5
Огірки	3825,2	475,23	4489,2	599,44	6215,8	783,1	15380,7	657,1	14473	741,4
Бобові	9024,6	155,98	1299,2	359	6084,6	185	29555,7	171,5	5692,7	185,9
Інші овочі	3741	2895,26	3355,9	1863,09	3559,3	2180	7684,6	1031,9	6178,3	1102,6
Овочі сирі або варені	7940,7	728,94	6493,4	919,44	6431,6	991,6	11931,8	807,1	11360,6	819,9
Консервовані овочі	301,6	2752,01	733,8	2962,22	317,4	3678,7	376,7	2456,8	233,3	1842,1
Сушені овочі	9	23528,7	8,6	20202,42	18,4	11724,2	23,3	5317,4	61	7725,9
Сушені бобові овочі	271335,7	215,73	69945,3	389,52	77594,1	444,2	271592,4	248,17	158197,5	275,2
Дині	8951,6	134,64	8161,3	157,63	7771,9	165,7	27028,5	134,25	43775,2	147,4
Усього	324741,9	273,76	181930,5	391,92	145446,7	522,8	508907,2	318,05	313049,4	391,5

Відповідно до положень якої орієнтований обсяг фінансування розвитку овочівництва та виробничої інфраструктури дотичної до нього має скласти понад 30,8 млн. грн. до 2015 року. Втілення цієї концепції дозволить довести обсяги виробництва продукції в межах країни до 10 млн. т, а в перспективі до 2020 року до 13,5 млн. т щорічно, створить додатково 30-40 тис. робочих місць, та дасть можливість довести обсяги експорту вітчизняної овочевої продукції до 2,5 млн. тонн, а продукції переробної галузі до 3 млн. тонн.

Для комплексного розвитку галузі в найближчі 2 – 3 роки необхідно здійснити будівництво сучасних тепличних комплексів (один із таких у вересні 2012 року відкрито у с. Синьків Заліщицького району Тернопільської області, загальною потужністю майже 10 тис. тонн овочів на рік), сучасних овочесховищ (для одночасного зберігання продукції на 2 – 3 млн. тонн) та підприємств переробної промисловості – в першу чергу біля обласних центрів та великих міст.

Список літератури

1. Витанов А. Овочівництво України / А. Витанов // Овощеводство. Украинский журнал для профессионалов №12(84). – 2011. – С. 24-26.
2. Калінський П.К. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств: монографія / П.К. Калінський. – К.: НПУ ІАЕ, 2005. – 348 с.
3. Кучеренко Т. Производство и перспективы овощеводства на Юге Украины / Т. Кучеренко // Овощеводство. Украинский журнал для профессионалов. №12. – 2010. – С. 10-15.
4. Сільське господарство України: стат. збірник / Державна служба статистики України. – К.: ІВ у Держкомстаті України, 2011. – С. 331.
5. Сухий П. О. Агропродовольчий комплекс Західного регіону : монографія. / П. О. Сухий. Чернівці: Рута, 2008. – 400 с.

Сухой П.А. Современное состояние и перспективы развития овощеводства в Украине / П. А. Сухой, М. Д. Заячук // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Географические науки. – 2012. – Т.25 (64), №3. – С.38-48.

В статье раскрыты особенности развития овощеводства как подотрасли растениеводства Украины за период 1990-2010 годов. Исследовано территориальную дифференциацию производства основных видов овощей в регионах Украины, особенности формирования баланса овощей и обеспеченность ими населения. Определены факторы влияния на ценообразование продукции овощеводства, особенности маркетинга, проблемы и перспективы развития отрасли в целом.

Ключевые слова: овощеводство, производство овощей, баланс овощей, рынок продовольствия, обеспеченность населения овощами, маркетинг, рациональные нормы потребления.

Suknyi P. O. The modern consisting and prospects of development of vegetable growing is of Ukraine / P. O. Suknyi, M. D. Zayachuk // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. – Series: Geography Sciences. – 2012. – V.25 (64), No3. – P.38-48.

In the article the features of development of vegetable-growing as subindustries of plant-grower of Ukraine for period 1990-2010 years. Territorial differentiation of production of basic types of green-stuffs is investigational in the regions of Ukraine, features of forming of balance of green-stuffs and material well-being by them population. The factors of influence on pricing of products of vegetable-growing, marketing features, problems and prospects of development of industry, are certain on the whole.

Key words: vegetable-growing, production of green-stuffs, balance of green-stuffs, market of food, material well-being of population, marketing, rational norms of consumption, green-stuffs.

Поступила до редакції 03.12.2012 р.